

РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФІНАНСУВАННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

© 2016 РЕШЕТНЯК О. І., ПЕНЦОВА Н. В.

УДК 37.014.543

Решетняк О. І., Пенцова Н. В. Регулювання процесу фінансування післядипломної педагогічної освіти

Метою статті є розробка рекомендацій щодо регулювання процесів фінансування післядипломної педагогічної освіти. Проаналізовано сучасний стан економічного розвитку освіти в Україні, розглянуто систему державного регулювання післядипломної педагогічної освіти, визначено її основні форми регулювання. Наведено опис системи державного регулювання післядипломної педагогічної освіти. Проведено оцінку бюджетного фінансування післядипломної педагогічної освіти, а також порівняльний аналіз механізмів фінансування освіти в економічно розвинених країнах та Україні. Запропоновані напрями вдосконалення механізму фінансування сфери післядипломної педагогічної освіти за рахунок залучення позабюджетних джерел і визначення їх оптимальної структури. На основі синтезу існуючої світової практики фінансування сфери освіти запропоновано напрями вдосконалення процесів фінансування післядипломної педагогічної освіти, що дозволить істотно скоротити бюджетне навантаження та підвищити якість освітніх послуг закладами післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, державне регулювання, механізм фінансування, освітні послуги.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Решетняк Олена Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» (вул. Лермонтовська, 27, Харків, 61000, Україна)

E-mail: reshetele@yandex.ru

Пенцова Наталія Вадимівна – здобувач, кафедра економіки підприємства, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» (вул. Лермонтовська, 27, Харків, 61000, Україна)

E-mail: pentsova68@gmail.com

УДК 37.014.543

UDC 37.014.543

Решетняк Е. И., Пенцова Н. В. Регулирование процессов

финансирования последипломного педагогического образования

Целью статьи является разработка рекомендаций по регулированию процессов финансирования последипломного педагогического образования. Проанализировано современное состояние экономического развития образования в Украине, рассмотрена система государственного регулирования последипломного педагогического образования, определены его основные формы. Приведено описание системы государственного регулирования последипломного педагогического образования. Проведена оценка бюджетного финансирования последипломного педагогического образования, а также сравнительный анализ механизмов финансирования образования в экономически развитых странах и Украине. Предложены направления усовершенствования механизма финансирования последипломного педагогического образования за счет привлечения внебюджетных источников и определения их оптимальной структуры. На основе синтеза существующей мировой практики финансирования сферы образования предложены направления усовершенствования процессов финансирования последипломного педагогического образования, что позволит существенно сократить бюджетную нагрузку и повысить качество образовательных услуг учреждениями последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: последипломное педагогическое образование, государственное регулирование, механизм финансирования, образовательные услуги.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Решетняк Елена Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятия, Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия» (ул. Лермонтовская, 27, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: reshetele@yandex.ru

Пенцова Наталья Вадимовна – соискатель, кафедра экономики предприятия, Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия» (ул. Лермонтовская, 27, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: pentsova68@gmail.com

Reshetniak O. I., Pentsova N. V. Regulating the Processes of Financing the Postgraduate Pedagogical Education

The article is aimed at developing recommendations as to regulating the processes of financing the postgraduate pedagogical education. The current status of economic development of the education in Ukraine has been analyzed, the system of the State regulation of postgraduate pedagogical education has been considered, its basic forms has been determined. A description of the system of the State regulation of postgraduate pedagogical education has been provided. An evaluation of the budgetary financing the postgraduate pedagogical education, as well as a comparative analysis of the mechanisms of financing the education in the economically developed countries and in Ukraine, has been carried out. Directions of improving the mechanism of financing the postgraduate pedagogical education by means of attracting extra-budgetary sources and determining their optimal structure have been proposed. On the basis of a synthesis of the existing global practice of financing the education sphere, directions of improving processes of financing the postgraduate pedagogical education have been proposed, which will help to significantly reduce the budgetary burden and improve the quality of educational services by institutions of postgraduate pedagogical education.

Keywords: postgraduate pedagogical education, the State regulation, mechanism of financing, educational services.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Reshetniak Olena I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Kharkiv University of Humanities (27 Lermontovska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: reshetele@yandex.ru

Pentsova Natalia V. – Applicant, Department of Business Economy, Kharkiv University of Humanities (27 Lermontovska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: pentsova68@gmail.com

Післядипломна освіта є одним з основних факторів соціально-економічного розвитку, який відображає концепцію безперервного навчання. Безперервна освіта визначає можливість розвитку інтелектуального потенціалу держави як найважливішої складової національного багатства. Забезпечення безперервності освіти з метою адаптації професійної

підготовки фахівців, розвитку творчості та вміння вирішувати нестандартні завдання в постіндустріальному суспільстві є основою політичної та економічної стабільності держави, національної безпеки [1].

Одним зі стратегічних напрямків розвитку та модернізації вітчизняної післядипломної освіти є особистісноорієнтований, компетентнісний підхід. Компетент-

нісний підхід не є новим для української освіти, у тому числі для післядипломної педагогічної освіти [2].

Проблеми забезпечення професійної компетентності педагогічних кадрів завжди були актуальними, але в даний час скорочення бюджетного фінансування провідним принципом їх рішення повинна стати регіонально-муніципальна система неперервної освіти педагогів, в основу якої має бути закладено індивідуальну освіту на основі платності послуг [3].

Повноцінне функціонування сфери післядипломної педагогічної освіти, що сприяє економічному зростанню та соціальному благополуччю суспільства, передбачає забезпечення достатнього рівня її фінансового забезпечення. У даний час основним джерелом післядипломної педагогічної освіти є кошти бюджетів усіх рівнів. Однак бюджетні ресурси в умовах кризи є обмеженими, і у зв'язку з цим гостро стоїть проблема, пов'язана з підвищенням ефективності витрачання бюджетних коштів на післядипломну педагогічну освіту. Ця проблема також полягає в тому, що не завжди збільшення обсягів бюджетного фінансування післядипломної педагогічної освіти приводить до поліпшення якості надання освітніх послуг.

В умовах економічної кризи і дефіцитності бюджетних ресурсів проблема ефективності витрачання коштів бюджету на всі сфери бюджетної діяльності, у тому числі й на освіту, є особливо актуальною.

У суспільстві відзначається збільшення інтересу науковців та працівників освітньої сфери до економічних питань функціонування галузі вищої освіти, джерел її фінансування. Ці питання у різний час вивчали вітчизняні й зарубіжні вчені, зокрема, В. Андрущенко, В. Астахова, В. Британ, А. Вінюков-Прощенко, Б. Вульфсон, О. Грішнова, А. Гринь, Д. Джонстуан, І. Каленюк, О. Куклін, С. Ніколаєнко, А. Панкрухін, В. Савченко та ін., дослідження яких стосуються переважно фінансового механізму, маркетингу або освітнього менеджменту. Проте залишаються невирішеними в науковому плані та на практиці теоретичні та методичні питання підвищення ефективності бюджетних витрат на післядипломну педагогічну освіту, а також можливість залучення позабюджетних джерел і регулювання даного процесу, що обумовлює актуальність теми даного дослідження.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо регулювання процесів фінансування післядипломної педагогічної освіти.

Незважаючи на те, що проблемам удосконалення процесів державного регулювання фінансування освіти присвячено безліч зарубіжних і вітчизняних досліджень, питання державного регулювання бюджетних витрат у сфері післядипломної педагогічної освіти є недостатньо вивченими і опрацьованими. Сьогодні відбувається безперервний пошук оптимальних варіантів сполучення державних і ринкових складових та інтересів; багато держав функціонують на засадах єдності закону і влади, що забезпечує суспільний спокій та порозуміння [4].

Серед основних проблем економічного розвитку освіти згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [5] можна виділити такі:

- ✦ недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства;
- ✦ недостатня зорієнтованість структури і змісту післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- ✦ недостатній рівень системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- ✦ низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів;
- ✦ слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування в освіту;
- ✦ наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів;
- ✦ відсутність систем мотивацій, стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти та нівелювання ризиків негативних наслідків зазначеної діяльності;
- ✦ неефективність управління системою та закладами освіти.

Державне регулювання сфери післядипломної педагогічної освіти передбачає системну підтримуючу, компенсаційну та регулюючу діяльність, спрямовану на створення сприятливих умов для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем, що можуть виникати. Основною метою державного регулювання є раціональне використання ресурсів і досягнення макроекономічної ефективності, забезпечення стабільного розвитку, конкурентоздатності, реалізація соціальних завдань.

Розглядаючи систему державного регулювання післядипломної педагогічної освіти (ДРПДПО), необхідно відзначити її багатоаспектність і різноманітність. Так, можна виділити такі *основні функції ДРППО*: соціальна, стратегічного планування, організаційна, забезпечення економічної безпеки, інтеграційна, мотиваційна, контрольна. Також можливо визначити такі *аспекти ДРППО*: соціально-економічний, нормативно-правовий, кібернетичний, психологічний. *Основні форми регулювання ДРППО*: програмні, інституційні, грошово-кредитні, бюджетні, податкові, ліцензування, квотування.

На *рис. 1* наведено схему, що відображає взаємозв'язок основних елементів системи післядипломної педагогічної освіти.

Однією з основних проблем, які потребують удосконалення процесів регулювання, є забезпечення достатнього рівня фінансування. Світові тенденції у сфері фінансування післядипломної освіти визначаються:

- ✦ процесом глобалізації економіки; реалізуються регіональні та глобальні договори й альянси, які стимулюють мобільність професійних послуг та фахівців [6];
- ✦ посиленням протиріччя «суспільне освітнє благо – особисте благо учня»;

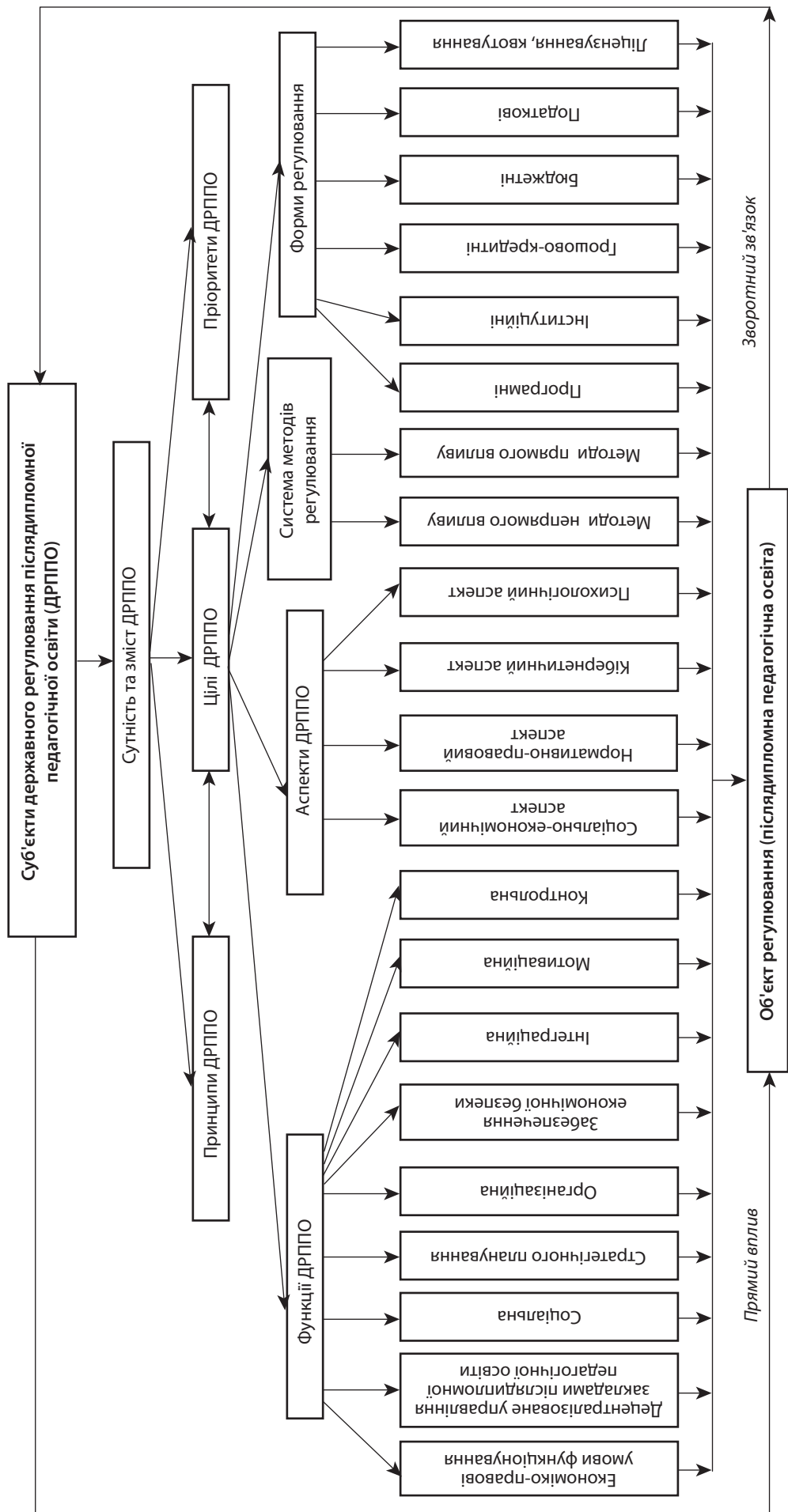

Рис 1. Система державного регулювання післядипломної педагогічної освіти

Джерело: розробка авторів.

- ✦ збільшенням приватних вкладень у наукові дослідження і освітні процеси, використання моделей розподілу фінансів з урахуванням результативності і конкуренції [3];
- ✦ роллю уряду в регулюванні післядипломної освіти.

Загострення конкуренції, глобалізації економіки та скорочення державного фінансування освіти вимагають процесів фінансування післядипломної педагогічної освіти в Україні в контексті сучасних світових трендів.

У даний час послуги сфери післядипломної педагогічної освіти надаються споживачам переважно за рахунок бюджетного фінансування та в рідкісних випадках – за плату. Але і в першому, і в другому випадках вони отримають грошову оцінку на рівні витрат освітніх закладів, у тому числі й тих, що надають післядипломну педагогічну освіту.

Основним джерелом фінансування витрат на створення нематеріальних благ і послуг, що надаються педагогічним працівникам на безкоштовній основі, є кошти, виділені для цих закладів з бюджетів різних рівнів. Джерелом фінансування витрат при створенні платних нематеріальних благ є доходи, що отримують заклади післядипломної педагогічної освіти від надання платних освітніх послуг.

Світовий досвід фінансування, підтримки та розвитку невиробничої сфери, у тому числі й сфери освіти, показав існування трьох основних механізмів її фінансування [6, с. 89]:

1. «*Романський*» тип (наприклад, в Італії, Іспанії, у Франції), коли сфера освіти фінансується переважно централізовано, за рахунок державних коштів.

2. «*Німецький*» тип, характерний для Німеччини та країн Скандинавії. У цьому випадку центральною владою виявляється тільки патерналістична підтримка, а державне фінансування здійснюється переважно з місцевих бюджетів і через незалежні структури та фонди.

3. «*Англо-американський*» тип: держава виступає лише натхненником і патроном певних напрямків, а фінансування здійснюється за рахунок залучення приватного капіталу, у тому числі за рахунок податкових пільг.

Однак більш обґрунтованим є підхід, який розглядає різні механізми фінансування: 1) централізований, безпосередньо через державні структури; 2) державні кошти об'єднуються, залучаються іншими засобами і вкладються через незалежні або місцеві структури, а саме – з максимальним використанням місцевого самоврядування та самоорганізації сфери освіти; 3) практично виключно за рахунок спонсорства та благодійності, але з державним політичним і правовим регулюванням.

Проведена оцінка бюджетного фінансування післядипломної педагогічної освіти, порівняльний аналіз механізмів фінансування освіти в розвинених країнах і Україні, а також вивчення міжнародного досвіду підвищення ефективності бюджетних витрат на освіту дозволили сформулювати рекомендації щодо вдосконалення процесу регулювання витрат на післядипломну педагогічну освіту.

Як такі рекомендації можуть бути запропоновані напрями вдосконалення механізму фінансування сфери післядипломної педагогічної освіти за рахунок залучення позабюджетних джерел і визначення їх оптимальної структури. У результаті проведених досліджень пропонується реалізація запропонованих напрямів і проведення низки необхідних заходів (*табл. 1*).

Запропоновані шляхи вдосконалення механізму фінансування післядипломних освітніх закладів мають практичну значимість для державних і муніципальних органів влади при проведенні заходів щодо підвищення ефективності розподілу бюджетних коштів.

Одним з основних напрямків удосконалення регулювання процесу фінансування післядипломної педагогічної освіти є розширення позабюджетних джерел. Дуже важливим є зростання мотивації педагогічних працівників у підвищенні рівня своєї кваліфікації. Педагогічні працівники повинні самі фінансувати збільшення своїх компетенцій та отримання нових знань у відповідній їхнім запитам конкретній предметній області. Виявлення попиту на певні знання і компетенції в педагогічних працівників, які повинні здійснюватися в результаті проведення комплексних маркетингових досліджень, дадуть можливість підготувати закладам, що надають послуги післядипломної педагогічної освіти, ті курси і програми навчання, за які готові будуть платити педагогічні працівники самостійно [7].

Крім того, одним з можливих шляхів підвищення частки позабюджетного фінансування є залучення бізнес-структур, зацікавлених у підвищенні кваліфікації педагогічного складу. Це можуть бути не тільки приватні навчальні заклади, які фінансують професійне зростання своїх педагогічних працівників, а й фірми з інших сфер економічної діяльності [8]. У даному напрямку може бути розглянута можливість фінансування окремих освітніх програм на основі залучення грантових або спонсорських коштів.

Однак є напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які мають високу соціальну значущість. Такі напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників у рамках закладів післядипломної педагогічної освіти повинні фінансуватися з бюджетних коштів.

Алгоритм вибору джерел фінансування напрямів підвищення кваліфікації наведено на *рис. 2*.

Реалізація технології розподілу бюджетних коштів між закладами післядипломної освіти залежно від результатів їх діяльності в попередньому фінансовому році дасть можливість удосконалити порядок планування бюджетних витрат на післядипломну освіту та підвищити ефективність використання бюджетних витрат в умовах скорочення ресурсів державних і муніципальних органів влади.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах обмеженості бюджетних коштів необхідно забезпечити підвищення ефективності їх розподілу та використання у всіх сферах бюджетної діяльності, у тому числі й у сфері післядипломної педаго-

Напрями та заходи щодо вдосконалення механізму фінансування післядипломної педагогічної освіти

Напрямок	Заходи щодо реалізації напрямку
1. Збільшення обсягів позабюджетного фінансування післядипломної педагогічної освіти	1. Розширення каналів позабюджетного фінансування післядипломної педагогічної освіти (доходи від реалізації платних послуг). 2. Залучення підприємницького сектора для фінансування деяких навчальних програм
2. Економія бюджетних витрат на післядипломну педагогічну освіту	1. Оптимізація структури витрачання бюджетних коштів закладів післядипломної педагогічної освіти за рахунок вкладення коштів у модернізацію та оновлення основних фондів. 2. Надання автономії закладам післядипломної педагогічної освіти
3. Підвищення ефективності розподілу коштів бюджету на післядипломну педагогічну освіту	1. Нормативно-подушне бюджетне фінансування. 2. Реалізація технології розподілу бюджетних коштів між закладами післядипломної педагогічної освіти залежно від результатів їх діяльності

гічної освіти. Запропоновані на основі синтезу існуючої світової практики фінансування сфери освіти напрями вдосконалення регулювання процесів фінансування післядипломної педагогічної освіти дозволять істотно скоротити бюджетне навантаження і підвищити якість надання освітніх послуг відповідними закладами. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Ілляшенко Т. О. Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи / Т. О. Ілляшенко, І. О. Радіонова // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 223–228.
- Кремень В. Г. Концептуальні засади підвищення економічної ефективності освіти України в сучасних умовах / В. Г. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 5. – С. 4–10.
- Куклін О. В. Стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти України / О. В. Куклін // Вища школа. – 2012. – № 8. – С. 28–36.
- Савченко В. Проблеми національної економіки України та особливості їх вивчення у вищих навчальних закладах / В. Савченко // Вища школа. – 2012. – № 6. – С. 16–28.
- Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
- Модели финансирования вузов: анализ и оценка / Под ред. С. А. Белякова. – М.: Технопечать, 2005. – 274 с.
- Панкрухин А. П. Маркетинг образовательных услуг: методология, теория и практика : монография / А. П. Панкрухин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mou.marketologi.ru/content.html>
- Решетняк Е. И. Формирование образовательных кластеров: оценка синергетического эффекта / Е. И. Решетняк // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – X., 2015. – Т. 21. – С. 246–254.

REFERENCES

- Illiashenko, T. O., and Radionova, I. O. "Problemy ta perspektvy finansuvannia osvity i nauky v Ukraini v umovakh ekonomichnoi kryzy" [Problems and prospects of financing education in Ukraine in the economic crisis]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 1 (2010): 223-228.
- Kremen, V. "Kontseptualni zasady pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti osvity Ukrainy v suchasnykh umovakh" [Conceptual framework improve the economic efficiency of education

Ukraine in modern conditions]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii*, no. 5 (2012): 4-10.

Kuklin, O. "Stratehichni priorytety rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy" [Strategic priorities of higher education in Ukraine]. *Vyshcha shkola*, no. 8 (2012): 28-36.

Modeli finansirovaniia vuzov: analiz i otsenka [Models of financing higher education institutions: analysis and evaluation]. Moscow: Tekhnopachat, 2005.

"Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku" [About the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

Pankrukhin, A. P. "Marketing obrazovatelynykh uslug" [Marketing of educational services]. <http://mou.marketologi.ru/>

Reshetnyak, E. I. "Formirovaniye obrazovatelynykh klasterov: otsenka sinergeticheskogo effekta" [Formation of educational clusters Score synergies]. *Vcheni zapysky Kharkivskoho humaniarnoho un-tu «Narodna ukrainska akademiia»*, vol. 21 (2015): 246-254.

Savchenko, V. "Problemy natsionalnoi ekonomiky Ukrainy ta osoblyvosti yikh vyvchennia u vyshchykh navchalnykh zakladakh" [Problems of national economy of Ukraine and peculiarities of their study in higher education]. *Vyshcha shkola*, no. 6 (2012): 16-28.

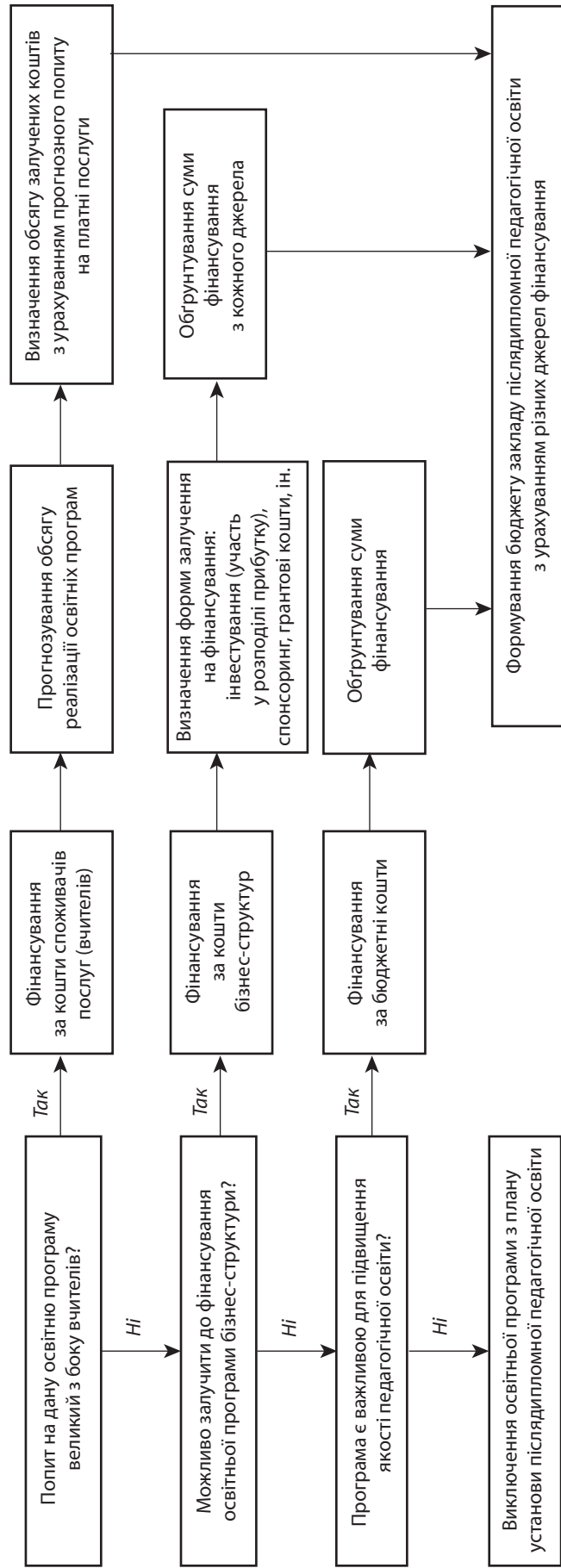

Рис. 2. Алгоритм вибору джерел фінансування курсів підвищення кваліфікації

Джерело: розробка авторів.